

- formatsii biznes-protseviv" [Outstaffing, Outsourcing and Crowdfunding in the Context of Business Process Transformation]. *Ekonomika i suspilstvo*, no. 13 (2017): 553-557.
- Pashkova, A. V., and Simak, I. O. "Perevahy ta ryzyky novykh kadrovyykh instrumentiv" [Advantages and Risks of New Personnel Tools]. *Ekonomika ta upravlinnia pidpriemstvamy*, no. 25 (2018): 380-384.
- "Smartstaffing" [Smartstaffing]. *Tadviser. Gosudarstvo. Biznes. IT*. [http://www.tadviser.ru/index.php/%D0%9F%D1%80%D0%BE%D0%B4%D1%83%D0%BA%D1%82:%D0%A1%D0%BC%D0%B0%D1%80%D1%82%D0%A1%D1%82%D0%B0%D1%84%D1%84%D0%B8%D0%BD%D0%B3_\(SmartStaffing\)](http://www.tadviser.ru/index.php/%D0%9F%D1%80%D0%BE%D0%B4%D1%83%D0%BA%D1%82:%D0%A1%D0%BC%D0%B0%D1%80%D1%82%D0%A1%D1%82%D0%B0%D1%84%D1%84%D0%B8%D0%BD%D0%B3_(SmartStaffing))
- Selivonenko, O. G., and Afonina, T. N. "Tekhnologiya smartstaffinga v upravlenii trudovymi resursami" [Smartstaffing Technology in Human Resources Manage-

- ment]. *Mezhdunarodnyy nauchno-issledovatel'skiy zhurnal*. 2016. <https://research-journal.org/economical/tehnologiya-smartstaffinga-v-upravlenii-trudovymi-resursami/>
- Svydrak, A. "Autstafinh ta autsorsynh yak novi formy vykorystannia personalu" [Outstaffing and Outsourcing as New Forms of Staff Use]. *Visnyk. Ofitsiino pro podatky*. 2017. <http://www.visnyk.com.ua/ru/publication/100005125-autstafing-ta-autsorsing-yak-novi-formi-vikoristannya-personalu>
- Tonkikh, N. V., and Kamarova, T. A. "Smartstaffing - novaya forma pereraspredeleniya kadrovyykh resursov" [Smartstaffing is a New Form of Redistribution of Human Resources]. *Upravlenets*. 2014. <https://cyberleninka.ru/article/n/smartstaffing-novaya-forma-pereraspredeleniya-kadrovyyh-resursov>

УДК 930.253
JEL: O14

ТРАНСДИСЦИПЛІНАРНА ПАРАДИГМА ТА ІННОВАЦІЙНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЕКОНОМІЧНОГО СЕРЕДОВИЩА ЯК ФУНДАМЕНТАЛЬНА ОСНОВА УПРАВЛІННЯ БЕЗПЕКОЮ РОЗВИТКУ МЕТАЛУРГІЙНИХ ПІДПРИЄМСТВ

© 2020 МУШНИКОВА С. А.

УДК 930.253
JEL: O14

Мушникова С. А. Трансдисциплінарна парадигма та інноваційні трансформації економічного середовища як фундаментальна основа управління безпекою розвитку металургійних підприємств

Метою статті є теоретичне обґрунтування та практичне застосування трансдисциплінарної парадигми й інноваційних трансформацій економічного середовища як фундаментальної основи управління безпекою розвитку металургійних підприємств. У роботі зазначено, що в умовах кризового стану, непередбачуваності соціально-економічного розвитку, мінливості ситуації, причому на всіх рівнях національної економіки, опинилися й металургійні підприємства. Автором визначено, що для виходу з ситуації, що склалася, для позитивного безпечного розвитку металургійних підприємств повинні відбуватися інноваційні трансформації, перш за все – у системі управління окремим підприємством, враховуючи наявну корпоративну культуру з упровадженням елементів інноваційної культури комунікаційованого, що можливо лише через поєднання наукових досліджень різного роду спрямованості, компетенцій, кваліфікації і практичного досвіду осіб, від яких залежить прийняття того чи іншого управлінського рішення. За результатами дослідження встановлено, що саме трансдисциплінарна парадигма за своєю суттю є науково-філософською платформою для розвитку та підтвердження гіпотези дослідження, створює підставу для формування комунікативних управлінських практик взаємодії залучених соціальних агентів, які представляють різні соціально-економічні інтереси та цінності. Тому трансдисциплінарну парадигму управління безпекою розвитку металургійного підприємства, як інтеграцію та диференціацію наук різних областей знання для дослідження одного й того ж об'єкта, можна розглядати у вигляді трикутника, вершинами якого є: філософія, соціально-гуманітарні науки (соціологія, політологія, психологія та ін.) та система управління безпекою розвитку підприємства у відповідний період часу, – формуючи новий міждисциплінарний інструментарій управління безпекою розвитку металургійного підприємства.

Ключові слова: трансдисциплінарна парадигма, безпека розвитку, металургійне підприємство, принципи управління, філософія, соціально-гуманітарні науки.

DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2020-4-446-452>

Рис.: 2. **Бібл.:** 11.

Мушникова Світлана Анатоліївна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри фінансів, Національна металургійна академія України (просп. Гагаріна, 4, Дніпро, 49005, Україна)

E-mail: svetamush@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3860-522X>

Мушникова С. А. Трансдисциплінарна парадигма і інноваційні трансформації економічної середовища як фундаментальна основа управління безпекою розвитку металургічних підприємств

Целью статьи являются теоретическое обоснование и практическое применение трансдисциплинарной парадигмы и инновационных трансформаций экономической среды как фундаментальной основы управления безопасностью развития металлургических предприятий. В работе отмечено, что в условиях кризисного состояния, непредсказуемости социально-экономического развития, изменчивости ситуации, причем на всех уровнях национальной экономики, оказались и металлургические предприятия. Автором определено, что для выхода из сложившейся ситуации, для положительного безопасного развития металлургических предприятий должны происходить инновационные трансформации, прежде всего – в системе управления отдельным предприятием, учитывая существующую корпоративную культуру с использованием элементов инновационной культуры коммуникации, что возможно только путем объединения научных исследований разного рода направленности, компетенций, квалификации и практического опыта лиц, от которых зависит принятие того или иного управленческого решения. По результатам исследования установлено, что именно трансдисциплинарная парадигма по своей сути является научно-философской платформой для развития и подтверждения гипотезы исследования, создает основание для формирования коммуникативных управленческих практик взаимодействия привлеченных социальных агентов, представляющих различные социально-экономические интересы и ценности. Поэтому трансдисциплинарную парадигму управления безопасностью развития металлургического предприятия, как интеграцию и дифференциацию наук различных областей знания для исследования одного и того же объекта, можно рассматривать в виде треугольника, вершинами которого являются: философия, социально-гуманитарные науки (социология, политология, психология и др.) и система управления безопасностью развития предприятия в соответствующий период времени, – формируя новый междисциплинарный инструментарий управления безопасностью развития металлургического предприятия.

Ключевые слова: трансдисциплинарная парадигма, безопасность развития, металлургическое предприятие, принципы управления, философия, социально-гуманитарные науки.

Рис.: 2. **Библ.:** 11.

Мушникова Светлана Анатольевна – кандидат экономических наук, доцент, доцент кафедры финансов, Национальная металлургическая академия Украины (просп. Гагарина, 4, Днепр, 49005, Украина)

E-mail: svetamush@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3860-522X>

Mushnykova S. A. The Transdisciplinary Paradigm and Innovative Transformations of the Economic Environment as a Fundamental Basis for Managing the Security of Development of Metallurgical Enterprises

The article is aimed at the theoretical substantiation and practical application of the transdisciplinary paradigm and innovative transformations of the economic environment as a fundamental basis for managing the security of development of metallurgical enterprises. The publication notes that metallurgical enterprises also experience the conditions of crisis, unpredictability of socio-economic development, volatility of situation at all levels of the national economy. The author has determined that, in order to overcome the current situation, for the secured development of metallurgical enterprises, innovative transformations must take place, first of all in the system of management of an individual enterprise, taking into account the existing corporate culture and using elements of the innovative culture of communication, which is possible only by combining scientific research of various orientations, competencies, qualifications and practical experience of persons on whom the adoption of a particular management decision depends. According to the results of the research, it is determined that the transdisciplinary paradigm is inherently a scientific and philosophical platform for the development and justification of the hypothesis of the research, creating a basis for the formation of communicative management practices of interaction of the attracted social agents representing different socio-economic interests and values. Therefore, the transdisciplinary paradigm of management of the security of development of a metallurgical enterprise, as the integration and differentiation of the sciences of different fields of knowledge for the study of the same object, can be considered as a triangle, the tops of which are: philosophy, humanities and social sciences (sociology, political science, psychology, etc.) and the system of management of the security of development of enterprise in the appropriate period of time, – thus forming a new interdisciplinary instrumentarium for managing the security of development of metallurgical enterprise.

Keywords: transdisciplinary paradigm, development security, metallurgical enterprise, management principles, philosophy, humanities and social sciences.

Fig.: 2. **Bibl.:** 11.

Mushnykova Svitlana A. – PhD (Economics), Associate Professor, Associate Professor of the Department of Finance, The National Metallurgical Academy of Ukraine (4 Haharina Ave., Dnipro, 49005, Ukraine)

E-mail: svetamush@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3860-522X>

Особливостями сучасності є стійкий кризовий стан, непередбачуваність соціально-економічного розвитку, мінливість ситуації, причому не тільки на макро-, мезорівнях, а й мікрорівні, тобто на рівні окремих підприємств. Металургійні підприємства не є виключенням. Займаючи одне

з провідних місць у промисловому комплексі України, металургійні підприємства знаходяться в складних умовах функціонування. Старіння основних виробничих фондів призводить до зниження якості металопродукції, втрати значних ринків її збуту. Внаслідок відсутності впровадження інноваційних технологій

та інноваційної продукції за останні двадцять п'ять років металургійна галузь втрачає провідні місця продавця на світовому ринку металопродукції, залишаючи лише можливість реалізації металобрухту та сировини (чавуну, феросплавів). Втрата ринків збуту металопродукції призводить до зниження обсягів її реалізації та здатності до самофінансування. При цьому відсутня будь-яка підтримка з боку держави.

Поряд зі значною часткою витрат на сировину та матеріали, які займають у собівартості реалізованої продукції близько 45–50 %, витрати на оплату праці в середньому складають до 3,5 %, що призводить до втрати висококваліфікованого конкурентоспроможного персоналу, а це, своєю чергою, приводить до старіння кадрів, тощо. Ланцюг проблем функціонування, з якими стикаються металургійні підприємства, можна продовжувати безмежно довго.

Тому для виходу з ситуації, що склалася, для позитивного безпечного розвитку металургійних підприємств мають відбуватися інноваційні трансформації, перш за все, в системі управління окремим підприємством, враховуючи наявну корпоративну культуру з упровадженням елементів інноваційної культури комунікацій, що можливо лише через поєднання наукових досліджень різного роду спрямованості, компетенцій, кваліфікації та практичного досвіду осіб, від яких залежить прийняття того чи іншого управлінського рішення.

Питаннями трансдисциплінарної парадигми почали опікуватися близько 20–25 років тому. Наприкінці XX ст. створено Міжнародний центр трансдисциплінарних досліджень (CIRET – Centre International de Recherches et Etudes Transdisciplinaires), який став першою некомерційною організацією на чолі з румунським фізиком Басарабом Ніколеску. Дослідження центру використовуються в подальших роботах закордонних та вітчизняних авторів [1–3; 5–7], більшість з яких орієнтована на філософію як науку пізнання трансформацій законів світу. Безумовно, ці дослідження лягли в основу залучення трансдисциплінарної парадигми у визнанні соціо-гуманітарних дисциплін, що відображено в роботах [1; 4; 9; 11].

Але в час становлення людиноцентричної економіки, коли на перший план висувається людина-фахівець з відповідними професійними характеристиками, який спроможний прийняти креативне, ефективне, оптимальне рішення в управлінні безпекою розвитку підприємства, зростає роль поєднання декількох складних наукових дисциплін щодо впровадження інноваційних трансформацій в економічному середовищі.

Таким чином, *метою дослідження* є теоретичне обґрунтування та практичне застосування трансдисциплінарної парадигми й інноваційних трансформацій економічного середовища як фундаментальної

основи управління безпекою розвитку металургійних підприємств.

Ще в середині XX ст. засновником теорії парадигми Куном було висунуто положення про те, що рушійною силою розвитку науки є люди, які утворюють наукове співтовариство; розвиток знання визначається зміною наявних парадигм, що відбуваються (не тільки кількісні, а і якісні зміни в структурі наукових знань); наука розвивається за принципом чергування періодів «нормальної» і «революційної» науки, а не шляхом накопичення знань і приєднання їх до вже наявних [6].

Причому наукові парадигми змінюються залежно від їх зрілості, ступеня застосування математичного апарату, техніки експерименту та наукових традицій конкретної дисципліни [8; 10]. Парадигми управління розвитком та управління безпекою підприємства відображають: фундаментальні закони і поняття; «метафізичні компоненти», критерії, відповідність яким необхідна для сприйняття пояснень фактів як «наукових»; ціннісні переваги (наприклад, баланс між кількісними і якісними прогнозами, простотою і детальністю). Управління безпекою розвитку металургійного підприємства – це складний багатомірний процес, який потребує поєднання відносин декількох наук, суспільства, освіти, економіки та політики.

Трансдисциплінарна парадигма за своєю суттю є науково-філософською платформою для розвитку та підтвердження гіпотези дослідження, створює підстави для формування комунікативних управлінських практик взаємодії залучених соціальних агентів, що становлять різні соціально-економічні інтереси та цінності. Серед науковців сьогодні широко використовуються поняття міждисциплінарності та трансдисциплінарності, пропонується філософське та методологічне трактування цих понять (рис. 1) [7].

Загалом можна виділити декілька трактувань поняття «трансдисциплінарна парадигма», а саме:

- ✦ як відсутність протиріччя будь-яких точок зору між науковими дисциплінами;
- ✦ як відношення між системами дисциплінарного знання в процесі інтеграції і диференціації наук, а також як колективні форми роботи вчених різних галузей знання з дослідження одного і того ж об'єкта;
- ✦ як правило дослідження навколишнього світу;
- ✦ як принцип розгляду предмета дослідження поза рамками наукових дисциплін як продуктів спеціалізації;
- ✦ як властивість особистості, компетенція або як високий рівень різнобічності, універсальності знань конкретної людини;

Рис. 1. Трактуювання поняття «трансдисциплінарна парадигма»

- ✦ як відношення між системами дисциплінарного знання в процесі інтеграції та диференціації наук, а також як колективні форми роботи вчених різних галузей знання з дослідження одного того ж об'єкта;
- ✦ як принцип організації наукового знання, за якого відбувається взаємодія багатьох дисциплін при вирішенні комплексу проблем природи та суспільства.

Автори багатьох досліджень [1; 2; 7] зазначають, що трансдисциплінарна парадигма не є антагоністичною міждисциплінарності, а є більш широкою, всеохоплюючою та доповнює її, оскільки поєднує різні фрагменти реальності в єдину картину. Трансдисциплінарна парадигма не протиставляє, а об'єднує за принципом додатковості те, що розглядалося як протилежне. Трансдисциплінарна парадигма намагається зрозуміти реальність в її складності, а це саме та установка, яка властива синергетиці [7].

Передбачається, що трансдисциплінарна парадигма в науці є вищим етапом досліджень. На методологічному рівні міждисциплінарна парадигма більш значуща тому, що дозволяє застосувати методи, характерні для однієї дисципліни в інших галузях знання, породжуючи новий міждисциплінарний інструментарій. Трансдисциплінарну парадигму управління безпекою розвитку металургійного підприємства наведено на рис. 2.

Таким чином, трансдисциплінарну парадигму управління безпекою розвитку металургійного підприємства, як інтеграцію та диференціацію наук різних областей знання для дослідження одного й того ж об'єкта, можна розглядати у вигляді трикутника, вершинами якого є: філософія як наука пізнання трансформацій законів світу, тобто зміна законів буття з безпосередньою інтеграцією соціально-гуманітарних наук (соціологія, політоло-

гія, психологія та ін.), як пізнання трансформацій законів суспільства, які дають уявлення про розвиток соціальних комунікаційних відносин у суспільстві під впливом трансформаційних змін буття. Філософські та соціально-гуманітарні трансформації, своєю чергою, формують і систему управління безпекою розвитку підприємства у відповідний період часу як науку організації забезпечення науковою базою для прийняття рішень щодо функціонування металургійного підприємства.

Таким чином, спостерігається всеохоплення принципів, методів, підходів різних «вершин» трикутника трансдисциплінарної парадигми та формування нового міждисциплінарного інструментарію управління безпекою розвитку металургійного підприємства.

Філософські принципи можна умовно поділити на два напрями: декартові принципи «здорового глузду» орієнтовані на розвиток наукової методології та діалектичні принципи пізнання. До першого напрямку з можливістю їх залучення в систему принципів управління безпекою розвитку металургійних підприємств можна віднести такі як [4]:

- 1) розчленування важких, що не піддаються розв'язанню в загальному випадку, задач на окремі задачі, які можуть бути розв'язані, що може відповідати принципу індукції та дедукції в управлінні безпекою розвитку підприємства;
- 2) перехід від менш складного до більш складного, від доведеного до недоведеного, а не навпаки (у логіці це заборона на визначення через невідоме);
- 3) недопущення випадання логічних ланцюгів у міркуванні;
- 4) принцип об'єктивності, який стверджує: в питаннях науки жодна думка не відіграє вирішальної ролі. Це відноситься і до думки

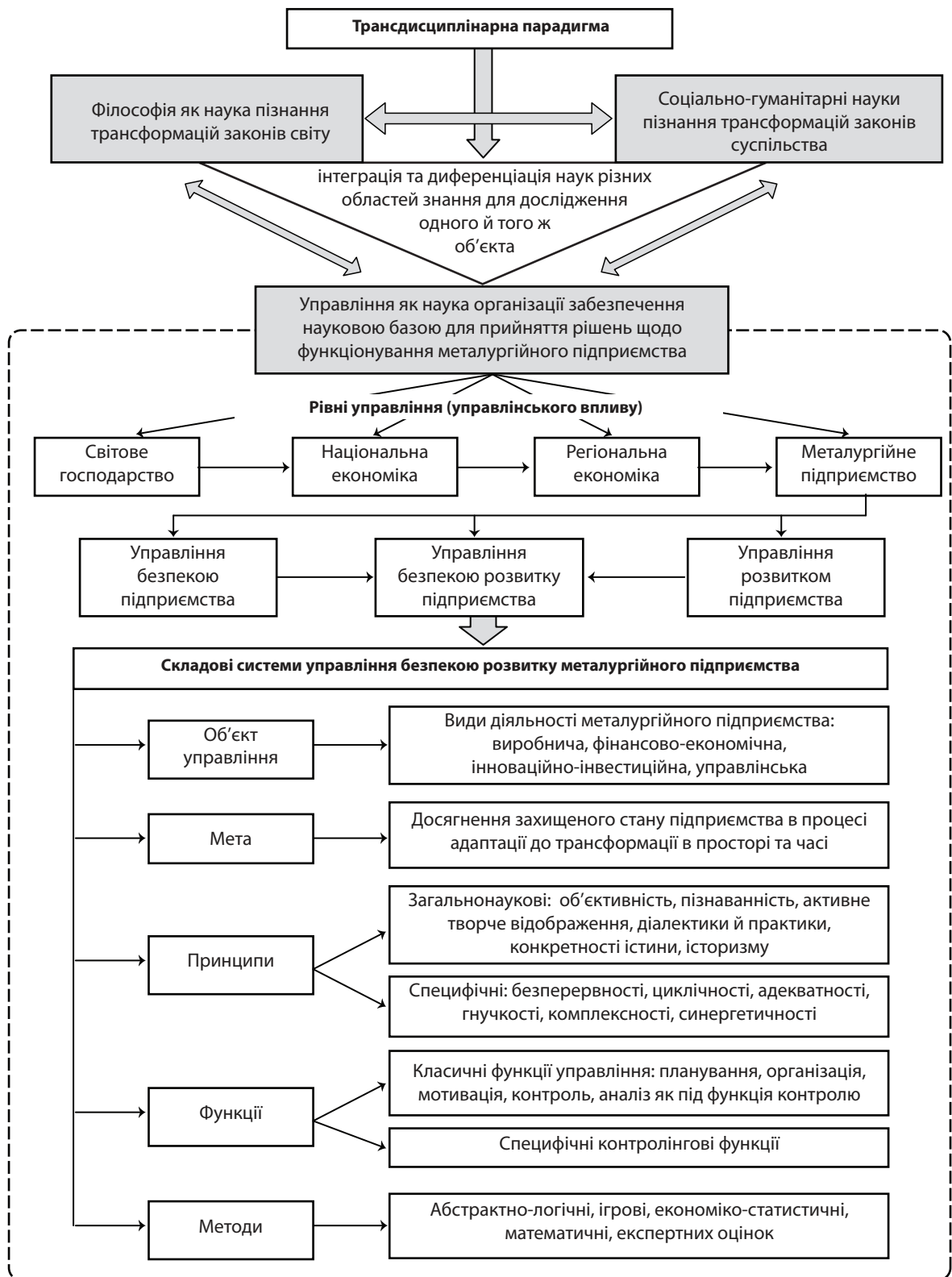

Рис. 2. Трансдисциплінарна парадигма в системі управлінні безпекою розвитку металургійного підприємства

наукового або іншого керівництва, авторитетних учених, загальної думки, думки державних інстанцій тощо;

- 5) принцип пояснення безлічі досліджуваних явищ за допомогою незначної кількості загальних основ. Для прийняття ефективного і водночас оптимального управлінського рішення необхідно мати достатню кількість достовірної інформації, та визначається потреба в її узагальненні. В сучасних умовах цифровізації цей принцип стає найбільш важливим, оскільки інформацію необхідно зробити компактною і доступною для ефективного використання;
- 6) принцип достатньої повноти обґрунтування: будь-яке наукове судження має бути засноване на експерименті та теоретичних доказах.

Іншим напрямом філософських принципів є діалектичні принципи пізнання, які виступають як надбудова над принципами «здорового глузду». До них слід віднести:

- 1) принцип загального зв'язку впливає з основного положення філософії про матеріальну єдність навколишнього світу, де існує безліч зв'язків між предметами та явищами, які можуть виявлятися як безпосередньо, так і опосередковано;
- 2) принцип загального розвитку. Безперервно виникає щось нове в усіх явищах природи та суспільства, в духовному житті людини. Перебіг багатьох процесів відбувається від простого до складного, від нижчого до вищого, за висхідною лінією. Водночас бувають і зворотні процеси, коли події відбуваються за низхідною лінією. Такі процеси є по суті регресивними;
- 3) принцип діалектичної суперечності ґрунтується на законі єдності та боротьби протилежностей, який полягає в тому, що між різними сторонами предмета чи явища є не тільки протилежності й взаємні винятки, а між ними існує єдність;
- 4) принцип діалектичного заперечення базується на загальному законі заперечення, і має в необхідності додержання наступності під час переходу від старого до нового, від попереднього до наступного. При цьому заперечення попереднього є не абсолютним, а лише відносним, чим і забезпечується спіралеподібний розвиток процесів і явищ у природі та суспільстві. Саме цей принцип пояснює нескінченне виникнення одних якісних станів і знищення інших;
- 5) принцип історизму передбачає активне застосування порівняльно-історичного мето-

ду – сукупність пізнавальних засобів, процедур, які дозволяють виявити схожість і відмінність між явищами, що вивчаються;

- 6) принцип єдності історичного та логічного заснований на переконанні, що структура об'єкта є продуктом його еволюції і відбиває її основні етапи. Тому правильна теорія, розкриваючи «специфічну логіку» цієї структури, фактично відтворює його історію в стисненому й очищеному від випадковостей вигляді;
- 7) принцип системності дає змогу визначити стратегію наукового дослідження. Будь-який предмет повинен розглядатись як упорядкована єдність відносно самостійних частин або сторін (підсистем, елементів), кожна з яких виконує певні функції в житті цього предмета. В дійсності досліджуваний предмет може не бути розвинутою системою, його частини і їх функції можуть бути змішані, нерозвинуті, недостатньо відособлені тощо;
- 8) принцип єдності аналізу та синтезу. Аналіз по-грецьки означає розділення, а синтез – з'єднання. Саме за допомогою цих операцій предмет подається як система. Аналіз первинний в пізнанні, оскільки об'єкт пізнання первісно подається нам як ціле. Можливі кількісний, якісний, структурний, функціональний та інші види аналізу (і, відповідно, синтезу);
- 9) принцип сходження від абстрактного до конкретного доповнює і конкретизує розглянутий вище принцип єдності аналізу та синтезу, оскільки абстрагування – це вид аналізу, за якого виділяються сторони предмета, які в дійсності самостійно не існують [4].

Серед загальнонаукових принципів пізнання необхідно виділити специфічні принципи дослідження безпеки розвитку підприємств як соціально-економічних систем, а саме:

- ✦ принцип системоцентризму;
- ✦ принцип адекватної невизначеності.

Принцип системоцентризму ґрунтується на судженні про значення підприємства як квазігомеостатичної соціально-економічної системи, яке займає центральне місце в системі економіко-правових відносин при дослідженні її безпеки розвитку.

Принцип адекватної невизначеності передбачає орієнтацію підприємства на можливість адекватно реагувати на зміни зовнішнього середовища в умовах невизначеності, мінливості та бути здатними до адаптації в цих умовах.

Взагалі видно, що трансдисциплінарна парадигма може стати комунікативним каналом, який забезпечує оптимальне поєднання філософських, соціо-

гуманітарних та управлінських інструментів для впровадження інноваційних технологій та продуктів у науку, виробництво, економіку в рамках системи управління безпекою розвитку металургійного підприємства. В подальшому це передбачає формування нового типу керівника, який володіє трансдисциплінарною ідеологією у поєднанні з якостями вченого щодо вміння бачити і вирішувати багатофакторні проблеми функціонування підприємства, працювати в спільних проектах, володіти не тільки мовою своєї профільної дисципліни, а й метамовою нового рівня узагальнення, яке є ознакою трансдисциплінарних досліджень. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Аршинов В. И., Буданов В. Г. Парадигма сложности и социогуманитарные проекции конвергентных технологий. *Вопросы философии*. 2016. № 1. С. 59–70.
2. Гребенщикова Е. Г. Философско-методологическое обоснование трансдисциплинарной парадигмы в биоэтике : автореф. дис. ... д-ра филос. наук : 09.00.08. М., 2012. 44 с.
3. Делокаров К. Х. Системная парадигма современной науки и синергетика. *Общественные науки и современность*. 2000. № 6. С. 110–118.
4. Зацерковний В. І., Тішаєв І. В., Демидов В. К. Методологія наукових досліджень : навч. посіб. Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2017. 236 с.
5. Коряков А. Г. Парадигма управления предприятием и обеспечение его развития на основе концепции устойчивого развития. *Бизнес в законе*. 2012. № 3. С. 179–182.
6. Мушникова С. А. Побудова поліпарадигмальної моделі ієрархії стратегій управління безпекою розвитку підприємства. *Проблеми системного підходу в економіці*. 2020. Вип. 1 (75). Ч. 1. С. 130–136.
7. Нестерова М. А. Трансдисциплинарность когнитивистики. *Новая парадигма*. 2014. № 123. С. 42–49.
8. Парадигма // Вікіпедія – вільна енциклопедія. URL: <http://ru.wikipedia.org/wiki/>
9. Прохорова В. В., Мушникова С. А. Формування системи управлінських інновацій на промислових підприємствах на основі синергетичного підходу : монографія. Харків : НТМТ, 2013. 264 с.
10. Філософський словник / за ред. В. І. Шинкарука. Київ : УРЕ, 1986. 800 с.
11. Kuhn T. S. *The Structure of Scientific Revolutions*. Chicago, 1962 ; М., 1975.

REFERENCES

- Arshinov, V. I., and Budanov, V. G. "Paradigma slozhnosti i sotsiogumanitarnyye proektsii konvergentnykh tekhnologiy" [Complexity Paradigm and Socio-humanitarian Projections of Convergent Technologies]. *Voprosy filosofii*, no. 1 (2016): 59-70.
- Delokarov, K. Kh. "Sistemnaya paradigma sovremennoy nauki i sinergetika" [The Systemic Paradigm of Modern Science and Synergetics]. *Obshchestvennyye nauki i sovremennost*, no. 6 (2000): 110-118.
- Filosofskiy slovnyk* [Philosophical Dictionary]. Kyiv: URE, 1986.
- Grebenshchikova, Ye. G. "Filosofsko-metodologicheskoye obosnovaniye transdistsiplinarnoy paradigmy v bioetike" [Philosophical and Methodological Substantiation of the Transdisciplinary Paradigm in Bioethics]: *avtoref. dis. ... d-ra filos. nauk : 09.00.08*, 2012.
- Koryakov, A. G. "Paradigma upravleniya predpriyatiyem i obespecheniye yego razvitiya na osnove kontseptsii ustoychivogo razvitiya" [The Paradigm of Enterprise Management and Ensuring its Development Based on the Concept of Sustainable Development]. *Biznes v zakone*, no. 3 (2012): 179-182.
- Kuhn, T. S. *The Structure of Scientific Revolutions*. Chicago, 1962; Moscow, 1975.
- Mushnykova, S. A. "Pobudova poliparadyhmalnoi modeli iierarkhii strategii upravlinnia bezpekoiu rozvytku pidpriemstva" [Construction of a Polyparadigmatic Model of the Hierarchy of Enterprise Development Security Management Strategies]. *Problemy systemnoho pidkhodu v ekonomitsi*, vol. 1, no. 1 (75) (2020): 130-136.
- Nesterova, M. A. "Transdistsiplinarnost kognitivistiki" [The Transdisciplinarity of Cognitive Science]. *Nova paradigma*, no. 123 (2014): 42-49.
- "Paradyhma" [Paradigm]. *Vikipediia - vilna entsyklopediia*. <http://ru.wikipedia.org/wiki/>
- Prokhorova, V. V., and Mushnykova, S. A. *Formuvannia systemy upravlinskykh innovatsii na promyslovykh pidpriemstvakh na osnovi synerhetychnoho pidkhodu* [Formation of a System of Managerial Innovations at Industrial Enterprises on the Basis of a Synergetic Approach]. Kharkiv: NTMT, 2013.
- Zatserkovnyi, V. I., Tishayev, I. V., and Demydov, V. K. *Metodolohiia naukovykh doslidzhen* [Research Methodology]. Nizhyn: NDU im. M. Hoholia, 2017.